

Samoodređenje u filozofskoj raspravi o imigraciji

Crnko, Tamara

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2021, 20, 75 - 95**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.26362/20210104>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:514735>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Samoodređenje u filozofskoj raspravi o imigraciji

TAMARA CRNKO

Odsjek za filozofiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci
Sveučilišna avenija 4, 51000 Rijeka
tamara.crnko@uniri.hr

PREGLEDNI RAD – PRIMLJEN: 24/12/2020 PRIHVAĆEN: 20/04/2021

SAŽETAK: U ovom je radu dan kritički prikaz prava na samoodređenje u kontekstu filozofske rasprave o imigraciji. U toj se raspravi pravo na samoodređenje uglavnom promatra kao temelj prava suverenih država na kontrolu i ograničenje imigracije. Argument iz samoodređenja za ograničenje imigracije – koji se poziva na pravo zajednice da se odredi i zaštititi određena dobra poput nacionalne kulture, prava na udruživanje ili prava vlasništva građana – počiva na specifičnoj interpretaciji samog prava na samoodređenje. Samoodređenje se u ovim raspravama promatra kao pravo koje je tijesno povezano s pravom na kontrolu i definiranje članstva zajednice, odnosno s pravom na kontrolu karakteristika zajednice i njezina budućeg razvoja. Ovoj interpretaciji prava bit će suprotstavljena interpretacija samoodređenja kao prava na samoupravljanje koja ne uključuje kontrolu nad članstvom kao bitan element. Time će se otvoriti prostor za propitivanje daljnjih implikacija ovakve interpretacije prava na samoodređenje u kontekstu rasprave o imigraciji.

KLJUČNE RIJEČI: Samoodređenje, pravo na ograničenje imigracije, imigracija, samoupravljanje, političko članstvo.

1. Uvod: konvencionalni pristup raspravi o imigraciji

Jedno od temeljnih pitanja u etici i politici imigracije odnosi se na moralno pravo suverenih država na određivanje vlastitih migracijskih politika ili na pravo država da kontroliraju pristup strancima na svoj teritorij i u vlastito političko članstvo. Ako se to pravo može opravdati, postavlja se pitanje na temelju koje vrijednosti ili prava, kao i pitanje kada ono može biti ograničeno. Filozofska rasprava o ovom pitanju često se

predstavlja kroz dvije suprotstavljene teorijske pozicije.¹ Na jednoj su strani zagovornici tzv. konvencionalnog pristupa, poput Walzera (1983), Millera (2016) i Wellmana (2008), koji nastoje obraniti pravo države na slobodnu kontrolu imigracije. Na drugoj strani su oni koji brane slobodniju imigraciju pozivanjem na kozmopolitska i egalitarna načela jednakosti (Carens 1992) ili na pravo na slobodu kretanja (Carens 2013; Wellman i Cole 2011; Oberman 2017).

Konvencionalni pristup,² kao pozivanje na načelno moralno pravo država da slobodno reguliraju migracijske politike u skladu s vlastitim interesima, često se smatra utemeljenim u pravu na samoodređenje koje će biti u središtu ovog rada. Pravo političke zajednice da slobodno bira vlastite politike i smjer budućeg razvoja bez izvanjske prisile, prema zagovornicima konvencionalnog pristupa, povlači i pravo kontrole nad članstvom zajednice, odnosno nad određivanjem politike prihvata stranaca te njihove integracije i stjecanja državljanstva. Za dio predstavnika konvencionalnog pristupa upravo je kontrola nad članstvom ključ samoodređenja (Walzer 1983: 62; Wellman 2008: 115; Song 2018a: 69 i Miller 2016: 63) i prvenstveno će oni biti u središtu ovoga rada.

Kako bi se pravom na samoodređenje moglo opravdati pravo države na ograničenje imigracije potrebno je ukazati na vrijednost tog prava za članove samoodređujuće zajednice i objasniti na koji način ono nadjačava često vrlo snažne interese pojedinaca da budu prihvaćeni na njezin teritorij i uključeni u novu političku zajednicu. Osim toga, potrebno je pružiti objašnjenje samoodređujuće zajednice i načina na koji pravo države na kontrolu i ograničenje imigracije štiti temeljnu vrijednost samoodređenja za njezine članove.³ Ovaj rad usmjeren je na vezu između samoodređenja zajednice i prava države na kontrolu imigracije, s naglaskom na interpretaciji samog pojma samoodređenja kao prava na kontrolu nad članstvom zajednice. Rad je prvenstveno usredotočen na interpretaciju prava na samoodređenje i na ono što to moralno pravo obuhvaća, uz upućivanje na interpretaciju tog prava u međunarodnom pravu, kao i na političke implikacije argumenta iz samoodređenja i njegove posebne interpretacije u kontekstu filozofske rasprave o imigraciji.

¹ Za pregled ovih pozicija vidi Wilcox (2009, 2015), Seaglow (2005) i Bader (2005).

² Naziv "konvencionalni pristup" u ovom se radu uzima u širem smislu, kao pojam koji objedinjuje pozicije koje se zalažu za obranu prava države na kontrolu imigracije, ali ne nužno i za obranu *statusa quo* po pitanju imigracije u međunarodnoj praksi.

³ Za dodatne uvjete mogućnosti utvrđivanja prava na ograničenje na temelju prava na samoodređenje vidi Fine (2013) i Song (2018b). Jedan od važnih aspekta rasprave je i veza između samoodređujuće zajednice i teritorija na koji se ograničenje imigracije primjenjuje, u što se u ovom radu neće ulaziti. Za pregled rasprave o pitanju imigracije i teritorijalnih prava vidi Ypi (2013).

U prvom dijelu rada bit će predstavljena interpretacija prava na samoodređenje kao moralnog prava na političko samoupravljanje, uzimajući u obzir i njegovu pravnu interpretaciju. Središnji dio rada usmjerit će se na prikaz poznatijih argumenata za moralno pravo na kontrolu imigracije utemeljenih u pravu na samoodređenje, a koji se dijele na institucionalna i predinstitucionalna shvaćanja prava na samoodređenje. U središtu pozornosti ovog dijela rada bit će interpretacija prava na samoodređenje kao prava na kontrolu nad članstvom zajednice, a na čemu različiti autori temelje obranu prava na kontrolu imigracije. Posljednji dio rada problematizira interpretaciju prava na samoodređenje kao prava povezanog s pravom na kontrolu nad članstvom zajednice – što za sobom povlači često neželjene političke posljedice – i otvara mogućnost budućeg smjera istraživanja odnosa ovog prava prema slobodnoj migraciji.

2. Pravo na samoodređenje – o kakvom je pravu riječ?

“Samoodređenje” odnosno “pravo na samoodređenje” slabo je definiran pojam uz koji se otvara niz pitanja i problema vezanih uz nositelja tog prava i onoga što to pravo uključuje (Miller 2020). No, kao središnje značenje “samoodređenja” uzima se *moralni zahtjev određene skupine* da upravlja sobom i svojim politikama. Standardna interpretacija ovog prava vrijednost samoodređenja povezuje sa samoupravljanjem. U najširem smislu, samoodređenje se promatra kao pravo zajednice⁴ da neovisno upravlja sama sobom ili da ima određenu razinu kontrole nad vlastitim kolektivnim životom u okvirima ograničenja koja slijede iz ljudskih prava.⁵ Ovu interpretaciju potvrđuje razvoj samoodređenja u međunarodnom pravu. Ono se razvija po završetku Prvoga svjetskog rata kao opravdanje za stvaranje niza država nakon raspada velikih carstava, a procvat doživljava po završetku Drugoga svjetskog rata kada dolazi do postupnog oslobađanja koloniziranih naroda od imperijalnih sila i uspostave njihove samouprave. Samoodređenje potom počinje zauzimati važno mjesto u deklaracijama i rezolucijama Ujedinjenih naroda koje se tiču neovisnosti naroda i njihovih prijateljskih odnosa. Od sedamdesetih

⁴ U ovom radu koristi se pojam “zajednica” kako bi se uputilo na kolektive koji se mogu smatrati nositeljima prava na samoodređenje. U međunarodnom se pravu nerijetko koristi i pojam “narod”. Za raspravu o kriterijima koje nositelji prava na samoodređenje moraju zadovoljiti vidi Margalit i Raz 1990: 442-447; Stilz 2019: 119-127; Moore 2015: pogl. 3; Nine 2012: pogl. 3; Miller 2020: 48-70.

⁵ Za interpretaciju ovog prava kao moralnog prava zajednice na samoupravljanje vidi Margalit i Raz 1990: 440; Song 2018a: 53; Stilz 2016: 98; Nine 2012: 49-50; Buchanan 2004: 333 i van der Vossen 2014, 2016.

godina 20. stoljeća prepoznato je kao temeljno načelo međunarodnog prava povezano sa suverenitetom i neintervencijom (Whelan 1992: 36). Kao standardna područja ovog prava uzimaju se pitanja teritorijalne secesije, stvaranja novih država, intervencije i dekolonizacije.⁶ Pravo na samoodređenje prepoznato je i kao ljudsko pravo, tako da i prvi članak *Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima* (1976) i prvi članak *Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima* (1976) glase: “Svi narodi imaju pravo na samoodređenje. Na temelju toga prava oni slobodno određuju svoj politički status i osiguravaju svoj gospodarski, društveni i kulturni razvoj.”

Na ovaj način definirano pravo na samoodređenje obilježavaju barem dvije ključne dimenzije – vanjska i unutarnja (Song 2018b: 395; Stilz 2016: 98). Radi se, s jedne strane, o aspektu ovog prava koji se odnosi na interakciju zajednice s akterima izvana te, s druge strane, o njezinom unutarnjem uređenju (Angeli 2015: 101). Vanjska dimenzija, preko načela suvereniteta i neintervencije, odnosi se na pravo političke zajednice ili države na slobodan izbor politika, na određivanje vlastitog političkog statusa i na usmjeravanje budućeg ekonomskog, političkog i kulturnog razvoja bez neopravdane intervencije izvana. Kroz povijest je ova dimenzija često bila izražena posredstvom zahtjeva za teritorijalnom neovisnošću ili vlastitom državom. Unutarnja dimenzija pak odnosi se na način političkog uređenja zajednice, odnosno na postojanje političkog poretka koji članovima i manjinama omogućuje sudjelovanje u donošenju važnih političkih odluka. Da bi zajednica bila samoodređujuća, njezini članovi moraju biti nositelji političkog autoriteta i biti onima čije interese vlast predstavlja, tako da se političko uređenje koje utjelovljuje narodni suverenitet⁷ vidi kao preduvjet unutarnjem samoodređenju.⁸ Obje ove dimenzije se odnose, dakle, na pitanja političke slobode.

Važna karakteristika samoodređenja je i njegova kolektivna dimenzija. Nositelj prava na samoodređenje nije pojedinac, već određena zajednica ili narod (Nine 2012: 18). Vrijednost samoodređenja povezuje se s interesima članova zajednica, što ujedno predstavlja njegovo normativno utemeljenje (Margalit i Raz 1990; Altman i Wellman 2009:5). U tom

⁶ Za prikaz povijesnog razvoja ovog prava vidi Rodríguez-Santiago 2016.

⁷ Demokracija se u ovom kontekstu ne smatra nužnom (Song 2018a: 55; Stilz 2019: 128). U međunarodnom se pravu unutarnja dimenzija često povezuje s pravom manjinskih zajednica na određenu unutarnju razinu autonomije (Macklem 2016).

⁸ Uz osiguravanje minimalne razine pravednosti za članove zajednice, ovaj proceduralni aspekt koji omogućuje sudjelovanje u političkim procesima često se smatra uvjetom legitimiteta određene države i političkog poretka (Song 2018a: 54 i Stilz 2019: 89-90).

smislu, čak i kad pravo na samoodređenje shvaćamo kao kolektivno pravo nesvedivo na individualna prava članova kolektiva (Altman i Wellman 2009: 4; Song 2018a: 55), ono ne stoji u sukobu s moralnim individualizmom, kao stavom da su u konačnici isključivo pojedinci, a ne kolektivi ili skupine, nositelji moralne vrijednosti. Vrijednost samoodređenja za pojedince objašnjava se na različite načine. S jedne strane, neki autori upućuju na instrumentalnu vrijednost samoodređenja, poput osiguravanja stabilnosti političkog poretka ili vrijednosti zaštite nacionalne kulture za autonomiju pojedinaca. S druge strane, brojni autori upućuju na intrinzičnu vrijednost samoodređenja, ističući važnost političke autonomije pojedinaca i njihova ravnopravnog političkog djelovanja, odnosno vrijednosti koju određena razina kontrole nad vlastitom političkom okolinom ima za dobrobit pojedinaca kao članova određene zajednice (Stilz 2016 i Angeli 2015).

Od posebnog teorijskog interesa postaje, dakle, objašnjenje veze između kolektivne dimenzije prava na samoodređenje i vrijednosti koju ono ima za pojedince, a preko koje bi se mogla opravdati izvedena prava poput prava države na kontrolu i ograničenje imigracije. Da bi bilo u skladu s moralnim individualizmom, samoodređenje zajednice vrijedno je u onoj mjeri u kojoj je bitno za njezine članove (Stilz 2016: 111). U tom je smislu u suvremenim raspravama o imigraciji jedna od zadaća određivanje nositelja prava na samoodređenje i vrijednosti koje ono ima za članove zajednice. U nastavku rada posebna pozornost bit će posvećena pravu na samoodređenje u kontekstu rasprave o imigraciji.⁹ U kontekstu ove rasprave, za interpretaciju samoodređenja određene zajednice središnju će ulogu imati problematika političkog članstva, što predstavlja stanoviti odmak od interpretacije samoodređenja kao političkog samoupravljanja određene zajednice.

3. Samoodređenje i pravo države na ograničenje imigracije

Zagovornici konvencionalnog pristupa, pozivajući se na pravo na samoodređenje, nastoje utemeljiti opće načelno pravo legitimne države da

⁹ Rad je primarno usmjeren na interpretaciju samoodređenja kao moralnog prava koje, prema zagovornicima konvencionalnog pristupa, može utemeljiti i opravdati moralno pravo država na kontrolu imigracije. Središnje značenje ovog prava, kao prava na samoupravljanje, potvrđeno je i međunarodno-pravnom definicijom. No, pravo na samoodređenje, za razliku od suvereniteta, u međunarodnom se pravu ne vezuje eksplicitno uz pitanja imigracije. U filozofskoj i moralnoj raspravi, za razliku od rasprava u međunarodnom pravu, ovo pravo zauzima važno mjesto u opravdanju konvencionalnog pristupa po pitanju imigracije i upravo ta argumentacija nalazi se u središtu ovoga rada.

kontrolira i ograniči pristup strancima na svoj teritorij i u svoje političko članstvo. Ovo se pravo shvaća kao moralno pravo određene političke zajednice, odnosno države koja je predstavlja, da slobodno odlučuje o migracijskim politikama u skladu s vlastitim interesima. To povlači slobodan izbor države kome će od potencijalnih imigranata dopustiti useljavanje, a kome ga uskratiti. No ovo pravo se smatra i ograničenim određenim temeljnim moralnim načelima, poput moralne jednakosti pojedinaca i poštivanjem ljudskih prava. Ograničenje imigracije i izbor imigranata mora pratiti razložno obrazloženje i kriteriji koji ne počivaju na diskriminaciji (Miller 2016: 102-103; Wellman i Cole 2011: 150). Kontrola imigracije obično je ograničena i u slučaju izbjeglica kao međunarodno prepoznate kategorije posebno ugroženih migranata (Song 2018a: 113-131; Miller 2016: 76-93; Stilz 2019: 157-186; Pevnick 2011: 39-40; usp. Wellman i Cole 2011: 117-124), te u slučajevima spajanja imigranata s njihovim obiteljima (Song 2018a: 133-150). Osim u navedenim slučajevima, pravo na kontrolu imigracije često se smatra ograničenim dužnostima ispunjenja globalne pravednosti (Blake 2013: 126-127; Miller 2007: 221; Moore 2015: 213-214) i dužnostima korektivne pravednosti (Miller 2016: 113-115; Souter 2014; Wilcox 2007). Dakle, jasno je da pravo države na ograničenje imigracije nije shvaćeno kao apsolutno i neograničeno, već kao pravo koje je uvjetovano ispunjavanjem niza dužnosti, uslijed čega i same zagovornike konvencionalnog pristupa treba promatrati kao kritične prema *statusu quo* u međunarodnoj praksi u pogledu imigracije.

Kako bi se pravom na samoodređenje utemeljilo pravo države da ograniči i kontrolira imigraciju, potrebno je ustanoviti vezu između kontrole i ograničenja imigracije s jedne strane i vrijednosti samoodređenja za zajednicu i njezine članove s druge. Većina autora koji će biti prikazani u nastavku čini to naglašavajući važnost kontrole nad članstvom za očuvanje nekih karakteristika zajednice i njezin budući razvoj, odnosno, u slučaju imigracije, karakteristika i razvoja države.¹⁰ Pravo na kontrolu nad političkim članstvom izravno se povezuje s pravom zajednice da se odredi. Na taj način članstvo u državi postaje ključnim segmentom rasprave o imigraciji, s obzirom na to da imigracija, uz prirodnu reprodukciju stanovništva, predstavlja proširenje njezina članstva. Budući da pravednost zahtijeva da se u punopravno članstvo uključe svi trajno

¹⁰ U raspravi o imigraciji se uglavnom država, odnosno njezina politička zajednica ili građani, smatra nositeljem ovih prava. To nije bez problema jer jasno je da se pravo na samoodređenje može pripisati i zajednicama koje nisu predstavljene kroz državu i upitno je koliko se državu, kao institucionalni aparat, može promatrati kao nositelja prava.

naseljeni stanovnici određene države (Walzer 1983: 61; Wellman 2008: 131; Carens 2013: 45-61; Song 2018a: 173-188; Stilz 2019: 197), jasno je da politike prihvata imigranata na teritorij države treba promatrati i s aspekta naturalizacije i uključivanja imigranata u punopravno političko članstvo, a to je povezano s pitanjem samoodređenja te zajednice.¹¹

Za većinu autora koji se pozivaju na argument iz samoodređenja ključnom postaje mogućnost definiranja zajednice, odnosno njezina ustroja i pravila koja se odnose na njezino članstvo (Song 2018a: 69; Wellman 2008: 115; Angeli 2015: 98). Bez mogućnosti kontrole nad članstvom, sadašnji članovi zajednice ne mogu kontrolirati njezine karakteristike i brojnost, bez čega pak nije moguće kontrolirati njezin budući ekonomski, politički ili društveni razvoj (Miller 2016: 62-63 i Wellman 2008: 114-115). Kontrola nad smjerom budućeg razvoja zajednice i njezinim karakteristikama smatra se elementom od posebne važnosti za njezino samoodređenje. Bez mogućnosti ograničenja pristupa imigrantima koji će utjecati na karakteristike i članstvo zajednice te posljedično, preko sudjelovanja u političkim procesima, na njezin budući razvoj, nema samoodređenja te zajednice. Kontrola nad članstvom se za zagovornike ovog argumenta nalazi u samome središtu samoodređenja (Walzer 1983: 62). Argumentom iz samoodređenja ne želi se istaknuti ispravnost bilo koje imigracijske politike. Ono što zagovornici ovog argumenta žele pokazati jest da iz prava na samoodređenje, koje uključuje pravo na kontrolu nad članstvom zajednice, slijedi pravo na uspostavu onih imigracijskih politika koje najbolje odgovaraju interesima zajednice. U nastavku rada bit će prikazano pravo na ograničenje imigracije koje se temelji na različitim shvaćanjima samoodređenja. Dva temeljna shvaćanja samoodređenja ovisit će o dvama shvaćanjima zajednice – predinstitucionalnom i institucionalnom. Predinstitucionalno shvaćanje zajednice vezuje se uz neke zajedničke karakteristike ili povijest zajedničkog djelovanja, a institucionalno ili političko shvaćanje zajednice ističe upravo političke i institucionalne veze kao temelj nastanka samoodređujućih zajednica.

3.1. *Pravo na kontrolu imigracije predinstitucionalno definiranih zajednica*

U ovome dijelu rada kritički se razmatra način na koji razni pobornici konvencionalnog pristupa, na temelju veze između kontrole nad

¹¹ Na taj je način stvorena veza između pitanja ograničenja pristupa teritoriju države i problema članstva u državi (Fine 2013; Angeli 2015: 94).

članstvom i zaštite vrijednosti koja je prepoznata kao ključna za shvaćanje zajednice, izvode pravo na ograničenje imigracije. Prikazuje se shvaćanje samoodređenja unutar dviju glavnih teorija predinstitucionalnih zajednica: teorije liberalnog nacionalizma i teorije naroda.

Pravo na samoodređenje predinstitucionalno definiranih naroda¹² i nacionalnih zajednica uglavnom povezuje pravo na ograničenje imigracije sa zaštitom određenih identitetskih odrednica članova zajednice. U tom se smislu i pravo na samoodređenje ponekad promatra kao instrumentalno vrijedno pravo: kao pravo koje je vrijedno u mjeri u kojoj promovira određeno dobro poput identiteta ili kulture zajednice. Nacionalističke pozicije prvenstveno su usmjerene na očuvanje određenih kulturnih karakteristika ključnih za identitet nacije. U tom je smislu kontrola nad članstvom ključna. Kada bi se dopustila potpuno slobodna imigracija pojedinaca različitih kultura, karakteristike nacionalne zajednice bi se izmijenile i to bi imalo utjecaj na smjer njezina budućeg razvoja (Miller 2016: 63). Kontrola nad smjerom budućeg razvoja nacije i njezina karakteristična kultura temelji su vrijednosti nacionalnog samoodređenja za članove i stoga prava na kontrolu imigracije. Očuvanje stabilnog kulturnog konteksta povezuje se s očuvanjem pozadinskih uvjeta za autonomno djelovanje pojedinaca i njihovu dobrobit (Kymlicka 2003: 111-138), kao i sa zaštitom demokracije, socijalnih programa i političke stabilnosti (Perry 1995: 111-115). Miller (2016: 64-65) posebno ističe, oslanjajući se na neka (iako nekonkluzivna) empirijska istraživanja (Kymlicka i Banting 2015; Song 2018a: 68), da povećanje kulturne, rasne i religijske različitosti u zajednici može dovesti do negativnog utjecaja na međusobno povjerenje i povjerenje u političke institucije, s izravnim posljedicama za demokraciju. Pravo na kontrolu i ograničenje imigracije za dobar dio nacionalističkih pozicija počiva prvenstveno na instrumentalnoj vrijednosti očuvanja nacionalne kulture.

Ove pozicije – posebice ona liberalnog nacionalizma koja se želi odmaknuti od poimanja nacije na temelju zajedničkog porijekla i etniciteta – često u potpunosti počivaju na subjektivnoj identifikaciji članova sa zajedničkom nacionalnom kulturom.¹³ Ova kultura vrlo je često slabo

¹² Pojam “narod” se u hrvatskom jeziku često shvaća kao etnička zajednica. U ovom se radu taj pojam, ako nije drugačije navedeno, uzima u etnički neutralnom značenju, odnosno kao oznaka za skupinu koja dijeli zajedničku povijest, institucije i/ili djelovanje u svrhu samoodređenja, ali ne nužno i zajedničku kulturu ili etničko porijeklo. Pojam “nacija” (nacionalna zajednica), naprotiv, koristi se kao oznaka zajednice koje dijele nacionalnu kulturu i/ili porijeklo.

¹³ Liberalni nacionalizam, poput onog Davida Millera, naciju ne želi definirati kao etničku zajednicu. U ovim je teorijama nacija shvaćena šire i otvorenije, kao skupina koja dijeli nacionalnu

definirana i nejasna i uglavnom nema načelnog načina na koji se snažno vrijednosno obojena kultura – kao način života, odijevanja, religije ili kuhinje – može odvojiti od javne političke kulture koju Miller posebno ističe, a koja bi trebala uključivati skup određenih vrijednosti i normi koje će se odnositi na političko djelovanje i djelovanje u javnom prostoru.¹⁴ Osim toga, budući da nacionalno ili kulturno samoodređenje ima za izravnu posljedicu prihvata imigranata prema ključu kulturne sličnosti ili etničkog porijekla (Miller 2016: 107-108; Walzer 1983: 41), pomirenje ovih pozicija s liberalnim i demokratskim načelima, koja nastoje biti kulturno neutralna, može se dovesti u pitanje (Fine 2017; Song 2018a: 34-34). Štoviše, čini se da liberalno-nacionalistički argument za kontrolu imigracije ovisi prvenstveno o empirijskom utjecaju imigracije na kulturu i međusobno povjerenje te, posljedično, na funkcioniranje demokracije. No negativni učinak nije niti nužan niti samorazumljiv (Legaard 2007 i Abizadeh 2002), a očuvanje stabilnosti demokratskog poretka ne može ovisiti isključivo o politikama prihvata imigranata, već i o nizu drugih domaćih politika za poticanje povjerenja i solidarnosti među članovima, uključujući i integracijske politike u slučaju prihvata imigranata. U tom je smislu veza između kontrole imigracije i vrijednosti na kojoj počiva nacionalno samoodređenje, odnosno očuvanje prepoznatljive kulture određene nacije, kontingentna i ovisna o čimbenicima poput broja imigranata, mogućnosti društva da ih apsorbira, integracijskim politikama i sličnim.

Predinstitucionalno razumijevanje nositelja prava na samoodređenje često upućuje na zajednice poput naroda koje nužno ne karakterizira pripadnost zajedničkoj kulturi, već usmjerenost na neke druge karakteristike s kojima se članovi određenog naroda mogu identificirati. Utvrđivanje tih drugih karakteristika nije jednostavan pothvat, na što upućuje i nesklonost uporabi tog pojma u međunarodnom pravu (Ohlin 2016). U anglosaksonskoj filozofskoj literaturi se “narod” često shvaća kao zajednica usmjerena prema nekom zajedničkom političkom pothvatu s težnjom za kolektivnim samoupravljanjem (Song 2018a: 58-59; Moore 2015: 50-54). Narod se tako određuje na temelju zajedničkog političkog

kulturu, privrženost određenoj geografskoj lokaciji i zajedničku povijest, ali ne nužno i etničko porijeklo. Pripadnost naciji određena je subjektivnim osjećajem privrženosti, a ne objektivnim karakteristikama članova (Miller 2000: pogl. 2). Liberalni nacionalizam time želi izbjeći isključivost, ali zbog zaziranja od pozivanja na supstantivne karakteristike postaje predmetom kritika. Primjerice, Barry (1999) ovakav nacionalizam naziva akademskim jer je udaljen od načina na koji se nacija shvaća izvan akademskih krugova.

¹⁴ Vidi analizu D. Millera (2016: 67) po pitanju razlikovanja ovih dvaju značenja kulture.

djelovanja kroz povijest i preko zajedničkog političkog identiteta ili zajedničke koncepcije pravednosti, s kojima se članovi naroda subjektivno identificiraju.¹⁵

Teorije naroda, poput onih koje zastupaju Sarah Song (2018a) i Margaret Moore (2015), pravo na ograničenje imigracije također povezuju s važnošću kontrole nad članstvom. Prema Moore (2015: 196-197), kontrola ulaska na teritorij i naseljavanja na njemu, osim što je dio teritorijalne jurisdikcije, nužan je uvjet samoodređenja ili mogućnosti da narod uspostavi vlastiti način organizacije kolektivnog života. Izostanak kontrole nad pristupom novih članova podrivao bi određenje zajednice i osjećaj zajedničkog identiteta, pripadnosti i posebnih odnosa među članovima. Song također ističe moralnu važnost članstva i posebnih odnosa među članovima prilikom utvrđivanja imigracijskih politika. Pravo na odlučivanje o vlastitim imigracijskim politikama postaje ključnim dijelom kolektivnog samoodređenja zasnovanog na političkom djelovanju naroda (Song 2018a: 69). Na postojećim je članovima da kontroliraju imigraciju i to izravno proizlazi iz prava naroda da se odredi i nije nužno ovisno o konkretnim učincima imigracije na uvjete demokratskog funkcioniranja na koje se pozivaju liberalni nacionalisti.

Za razliku od nacionalističkog poimanja instrumentalne vrijednosti samoodređenja, u središtu ovih teorija nalazi se upravo važnost samoodređenja za političku autonomiju pojedinaca i njihovu kontrolu nad vlastitom političkom okolinom. Nije u potpunosti jasno, međutim, kako je za ostvarenje ovih individualnih vrijednosti potrebna kontrola nad članstvom. Za mogućnost slobodnog političkog djelovanja, u smislu sudjelovanja u stvaranju i održavanju političkih institucija,¹⁶ čini se, potrebno je određeno političko uređenje, poput demokracije, na koje imigracija ne mora nužno utjecati negativno (drugim riječima, za procjenu ovog utjecaja potrebna je dodatna empirijska analiza).

Poput liberalno-nacionalističkih pozicija, ove pozicije također dobrim dijelom ovise o subjektivnoj identifikaciji članova s identitetom zajednice, čime se zanemaruje činjenica da nisu svi članovi jednako privrženi zajednici (Carens 2018). Također nije uvijek jasno na što se konkretno misli kada se upućuje na zajednički politički identitet ili moralni karakter naroda koji neće ovisiti o njegovoj kulturi. Povrh svega, temeljni problem za predinstitucionalne pozicije jest objašnjenje čestog

¹⁵ Za određenje "naroda" vidi Song 2018a, Moore 2015 i Nine 2012.

¹⁶ Za ovakvo shvaćanje političke autonomije vidi Song 2018a: 56, Moore 2015: 65 i Stilz 2019: 110.

nepoklapanja između granica naroda ili nacija koji su nositelji prava na samoodređenje s granicama suverenih država koje provode ograničenje imigracije, a koje su često multinacionalne. Većina zagovornika prava na samoodređenje naroda i nacija u kontekstu imigracije govore o pravima država na njezinu kontrolu, što upućuje na povremeno zamagljivanje ovih razlika (Laegaard 2007: 288) i potrebu za povezivanjem prava na samoodređenje predinstitucionalnih zajednica s pravom na ograničenje imigracije institucionalnih i birokratskih državnih aparata. Zbog toga će se sljedeći dio ovoga rada usmjeriti upravo na institucionalističke pozicije za koje je ovo poklapanje nešto prirodnije.

3.2. Prava institucionalnih političkih zajednica na kontrolu imigracije

Institucionalističke pozicije kao nositelja prava na samoodređenje uglavnom uzimaju *demos*, građane određene države ili stanovnike određene zemlje koji su predstavljeni određenim skupom institucija te ih održavaju i stvaraju svojim političkim djelovanjem. I neke teorije naroda, poput one Anne Stilz (2019), narod određuju tek u odnosu na političke institucije koje ga predstavljaju. Među institucionalističkim pozicijama nalaze se i neke od najpoznatijih pozicija koje brane pravo države na kontrolu imigracije, poput one M. Blakea (2013), C. H. Wellmana (2008) i R. Pevnicka (2011). Sve ove pozicije prvenstveno su usmjerene na državu, odnosno na kolektiv njezinih građana koji čine dio određene društvene, ekonomske i pravne suradnje u kontekstu zajedničkog institucionalnog sustava. Ove pozicije zaziru od pozivanja na partikularne identitete ili zajedničku kulturu prilikom identificiranja nositelja prava na samoodređenje. Dok se Blake ne poziva na pravo na samoodređenje, Wellman i Pevnick nude specifične verzije obrane prava države da ograniči imigraciju koje se temelji upravo na pravu na samoodređenje. Oba autora pozivaju se na određene liberalne vrijednosti i prava koja utemeljuju pravo na samoodređenje, poput prava vlasništva nad zajedničkim institucijama (Pevnick 2011) i prava na slobodu udruživanja (Wellman 2008).

Prema Pevnicku (2011: 52), pravo na samoodređenje proizlazi iz kolektivnog vlasništva građana demokratske države nad državnim institucijama i njihovim dobrima. Građani sudjeluju u društvenoj suradnji kroz vrijeme, ulažući svoje resurse u uspostavu i održavanje institucija, što im daje pravo da određuju na koji će se način dobra tih institucija koristiti u budućnosti i tko će im imati pristup. Prema Wellmanu (Wellman i Cole 2011: 13), ključni element samoodređenja, na koje pravo imaju isključivo

legitimne države,¹⁷ pravo je na slobodu udruživanja. Bez ove slobode, koja uključuje i pravo na odbijanje udruživanja, države ne mogu biti u potpunosti samoodređujuće, kao što ni pojedinac ne može biti u potpunosti autonoman ako ne može slobodno birati kojim će udruženjima pripadati. Tako, kao što pojedinci imaju pravo birati bračne partnere ili religijska udruženja, države imaju pravo birati hoće li se udružiti s drugim državama i nadnacionalnim udruženjima, a time i s potencijalnim imigrantima (2008: 110-111).

I Pevnick i Wellman pitanje članstva ističu kao središnje za samoodređenje. U središtu pozornosti ovih pozicija nije određivanje karakteristika i sastava članstva u svrhu očuvanja identiteta ili kulture. Kod Pevnicka je naglasak na institucionalnim dobrima koja su rezultat koordinirane kolektivne akcije i suradnje kroz vrijeme, što građanima daje pravo na njih i njihov razvoj i upotrebu u budućnosti (Kates i Pevnick 2014: 193). Wellman pak ističe važnost članstva za samoodređenje. Građani, kao i ostali članovi određenih udruženja, posebno su zainteresirani za sastav i brojnost članstva svojih udruženja i zajednica jer novi članovi neizbježno utječu na iskustvo bivanja članom tih udruženja i smjer njihova razvoja. Ključ samoodređenja, za Wellmana, upravo je u kontroli nad onime što subjekt samoodređenja jest (Wellman i Cole 2011: 40-41).

Ove pozicije nisu bez određenih poteškoća. Primjerice, nije uvijek jasan način na koji ovi autori demokratsko i političko samoodređenje smatraju važnim za pojedince kao članove kolektiva, posebice s obzirom na to da i Wellman (Altman i Wellman 2009: 20) i Pevnick (2011: 29) negiraju mogućnost shvaćanja samoodređenja kao proširenja individualne autonomije članova odnosno samoodređenje shvaćaju isključivo kolektivistički. Osim problematičnosti analogije na kojoj počiva Wellmanov argument (Fine 2010: 350; Stilz 2019: 193) – naime, pojedinci i udruženja poput braka, religijskih udruženja ili klubova u bitnom se razlikuju od nedobrovoljnih i sveobuhvatnih institucionalnih sustava kao što su države – nije uvijek jasna ni uloga koju sloboda udruživanja ima za same članove političkih zajednica, posebice ako je se shvaća u gotovo neograničenom smislu.¹⁸ Dok je jasno da država koja je prisiljena udružiti se s drugim državama neće imati političko samoodređenje na način na koji ga ima država koja samostalno bira politička udruženja,¹⁹

¹⁷ Za Wellmana su legitimne one države koje poštuju ljudska prava svojih građana i stranaca.

¹⁸ Za kritiku ovakvog shvaćanja prava kod Wellmana, koje u konačnici nadjačava većinu drugih ključnih prava pojedinaca, vidi Blake (2012).

¹⁹ Za primjere vidi Wellman 2017: 82.

nije jasno može li se država uopće na sličan način udružiti s imigrantom kao pojedincem i kakav učinak to udruživanje može imati na njezino samoodređenje (van der Vossen 2014). Sloboda udruživanja građana ne upućuje jednoznačno na pravo države da ograniči imigraciju, s obzirom na to da to pravo nije nužno ograničeno prihvatom novih članova u državu s kojima se pojedini građani nikada ne moraju niti susresti (Miller 2007: 211).

Pitanje članstva u državi ne čini se usporedivim s pitanjem članstva u ostalim udruženjima poput klubova, kada novi članovi doista mogu utjecati na opći dojam bivanja članom i zajedničku konkretnu svrhu koja se za takvo udruženje, zbog primitka novih članova, može izmijeniti. Kod Pevnicka izostaje veza između individualnog doprinosa radu odnosno razvoju institucija i vlasništva koje je primarno kolektivno, a ne individualno, te koje bi trebalo utemeljiti samoodređenje koje će povlačiti pravo na ograničenje pristupa institucijama u kolektivnom vlasništvu čak i onima koji su radom doprinijeli razvoju tih institucija, poput ilegalno prisutnih imigranata. Osim toga, čak i bez dovođenja u pitanje posebnog odnosa građana prema institucijama kojih su oni dio, javlja se sumnja u prikladnost opisa tog odnosa u kategorijama vlasništva (Song 2018a: 40-41) umjesto, primjerice, u kategorijama teritorijalne jurisdikcije koja za posljedicu ne mora imati jednako snažna prava ograničenja pristupa određenom dobru kao što to povlači standardno shvaćeno pravo vlasništva.

Objema pozicijama nedostaje jasna veza između pojedinca i samoodređujućeg kolektiva države koja provodi kontrolu nad prihvatom imigranata. Ponekad nije jasno, posebice kod Wellmana, je li relevantni nositelj prava na samoodređenje zajednica građana ili država (Fine 2010: 342). Obje pozicije također donekle pojednostavnjuju odnose određenih država prema pojedincima izvana, ne prepoznajući uvijek veze s onima koji radom doprinose određenim državnim institucijama u globaliziranoj ekonomiji ili stoje u relevantnim odnosima (poput obiteljskih ili radnih) i udruženjima s građanima.

Pozicija Anne Stilz (2019) izbjegava neke od ovih poteškoća. Ona ističe vrijednost kolektivnog samoodređenja za političku autonomiju pojedinaca, ali ne nastoji na ovome pravu utvrditi postojanje općeg prava na ograničenje imigracije. Kad institucije odražavaju zajedničku volju članova zajednice da ih političkim djelovanjem podupiru, može se reći da je ta zajednica samoodređujuća. Podrška institucijama i državi odvija se kroz jednostavno sudjelovanje u aktivnostima poput plaćanja poreza,

glasanja i poštivanja zakona (Stilz 2019: 120-123),²⁰ a država preko političkog uređenja koje omogućuje sudjelovanje u političkim procesima preuzima funkciju predstavnika zajednice i nositelja određenih prava. Pravo na ograničenje imigracije ne proizlazi izravno iz prava naroda na samoodređenje, već je isključivo uvjetno i opravdano u situacijama u kojima bi imigracija nanijela objektivnu štetu postojećim članovima zajednice (Stilz 2019: 187). Jedan od temeljnih razloga ovakvom zaključku jest to što Stilz ne naglašava važnost kontrole nad članstvom – koje je u državama, kao i u velikim udruženjima, ionako promjenjivo – za definiranje zajednice i njezino samoodređenje. Samoodređujuća zajednica ima *proceduralno* pravo odlučivati o vlastitim migracijskim politikama, ali bi *sadržaj* tih politika trebao biti takav da dopusti migraciju koja nije štetna za lokalno stanovništvo (Stilz 2019: 188). U konačnici, na zajednici je da odluči o svojim politikama, što uključuje i pravo da donese moralno neispravnu odluku. Stoga Stilz kao posljedicu dopušta da iz pravedne procedure, odnosno iz prava na samoodređenje, dođe do potencijalno nepravednih migracijskih politika.

U sljedećem dijelu rada u pitanje će biti dovedena specifična interpretacija prava na samoodređenje koja je uglavnom usmjerena na pitanje članstva i udaljava se od tipične interpretacije samoodređenja kao samoupravljanja u međunarodnom pravu i raspravama vezanim uz pitanja teritorijalnog odcepljenja, intervencije ili kolonizacije (Buchanan 2004 i Miller 2020).

4. Samoupravljanje i članstvo: konceptualni problemi

U posljednjem dijelu ovog pregleda bit će naznačen mogući smjer kritike argumenta iz samoodređenja koji počiva na ideji reguliranja članstva i koji prihvaća većina spomenutih autora. Wellman (2008; Wellman i Cole 2011) i Song (2018a) u samo značenje pojma samoodređenja uključuju *samodefniranje*, što se odnosi na određivanje onoga što zajednica jest i od čega se sastoji. Većina prikazanih pozicija važnost kontrole nad članstvom vezuje uz mogućnost reguliranja karakteristika zajednice, poput njezine kulture, kolektivnih ciljeva i vrijednosti, te s time povezanog budućeg ekonomskog, kulturnog, društvenog i političkog razvoja, što se za samoodređenje smatra ključnim (Miller 2016; Angeli 2015; Wellman i Cole 2011; Walzer 1983).

²⁰ Na sličan način i Song (2018a: 60) objašnjava vezu između individualnog (članova zajednice) i kolektivnog (legitimne države). Umjesto pozivanja na stvarni ili hipotetski pristanak, konkretno političko djelovanje pojedinaca odraz je podržavanja države, a time i njezina legitimiranja.

Interpretacija prava na samoodređenje kakva je prisutna u raspravi o imigraciji konceptualno se razlikuje od razumijevanja samoodređenja kao samoupravljanja definiranog preko vanjske i unutarnje dimenzije samoodređenja. Pored samoodređenja kao uvjetnog prava na nemiješanje u unutarnje politike neke zajednice i samoodređenja kao kolektivnog samoupravljanja omogućenog narodnim suverenitetom, u raspravu o imigraciji uvedeno je dodatno značenje ovog pojma koje se odnosi na samodefiniranje, a koje uključuje pravo uređenja izgleda i sastava članstva zajednice (Laegaard 2013).²¹ Ova dimenzija nije prepoznata ni u međunarodnom pravu ni u standardnoj interpretaciji prava na samoodređenje, koje se prvenstveno odnosi na reguliranje odnosa s vanjskim, uglavnom kolektivnim entitetima i na unutarnje političko uređenje koje omogućuje određenu razinu unutarnje autonomije.

U tom smislu se postavlja pitanje opravdanosti uvođenja dodatnog značenja samoodređenja na temelju kojega je moguće izvesti snažno pravo na kontrolu i ograničenje imigracije. Može li se ono utemeljiti i opravdati poput unutarnje i vanjske dimenzije samoodređenja, koje počivaju na vrijednosti političke slobode i temelje se na poštivanju ljudskih prava i osiguravanju legitimiteta određenog političkog poretka?²² Prema Laegaardu (2013: 660), intuicije koje imamo o neintervenciji i narodnom suverenitetu, a koje mogu poduprijeti spomenute dimenzije samoodređenja, ne podupiru nužno i ovaj dodani aspekt prava na samoodređenje. Nije jasno u kojoj je mjeri ova dimenzija tog prava ključna za osiguravanje vrijednosti poput političke autonomije. Štoviše, ovakvo tumačenje prava na samoodređenje može doći u izravan sukob s liberalizmom i ljudskim pravima (Hidalgo 2014; Laegaard 2013: 662). Osim što povlači pravo na kontrolu imigracije koje, kada se oslanja na ideju definiranja karakteristika zajednice putem članstva, može uključivati diskriminatorne politike, ova dimenzija povlači i pravo države da u znatno većem opsegu kontrolira stanovništvo unutar zajednice (primjerice, kroz snažniju populacijsku kontrolu ili čak protjerivanje neželjenih članova). Ovakve politike svakako stoje u sukobu s ljudskim pravima i brigom za osiguranje minimalne razine pravednosti u društvu. Na zagovornicima

²¹ Laegaard navedenu dimenziju naziva "samokompozicija", ali ovdje se koristi pojam "samodefinicija" koji se odnosi na određenje onoga što zajednica jest, a što uključuje i njezinu kompoziciju (sastav).

²² Vanjska dimenzija samoodređenja tako ovisi o konkretnoj usklađenosti zajednice i države s ljudskim pravima i osiguravanju barem minimalnih razina pravednosti. Na temelju osiguravanja legitimiteta političkog poretka moguće je utemeljiti zahtjev za neintervencijom. Kada je politički poredak legitiman, postoji moralno pravo na zahtjev za nemiješanjem u unutarnje politike određene zajednice.

argumenta iz samoodređenja koji počiva na definiranju zajednice ostaje da pruže utemeljenje ove dimenzije prava na samoodređenje, kao i način izbjegavanja ovakvih neželjenih političkih posljedica.

Dakle, moguće je istaknuti konceptualnu razliku između samoodređenja koje se shvaća kao samoupravljanje i samoodređenja koje se shvaća kroz pravo na određivanje karakteristika i sastava članstva zajednice. To ostavlja prostor za istraživanje odnosa između kontrole nad članstvom putem ograničenja imigracije i mogućnosti samoupravljanja. Van der Vossen (2014), primjerice, ističe da se samoupravljanje ne treba promatrati kao nekompatibilno sa znatno slobodnijom imigracijom. Poanta samoupravljanja ne leži u kontroli nad članstvom, već u mogućnosti da zajednica kao kolektivni entitet djeluje slobodno i bez prisile, što pretpostavlja usmjeravanje djelovanja u skladu s vlastitim prihvaćenim vrijednostima i načelima. No, takvo djelovanje ne uključuje potpunu kontrolu ni nad vlastitom sudbinom, odnosno budućim razvojem, ni nad vlastitim karakteristikama, na što se ovdje razmotreni autori uglavnom pozivaju.

Samoodređenje zajednice, kao i autonomija pojedinaca, ne mogu uključivati kontrolu nad svime što može utjecati na sudbinu ili na smjer budućeg razvoja (van der Vossen 2014). Kada bi se osobna autonomija ili samoodređenje mjerili prema mogućnosti kontrole svih uvjeta koji utječu na ostvarenje nekog cilja ili ishoda vlastitog razvoja, većina pojedinaca u tom slučaju ne bi bila autonomna.²³ Na sličan način nije u potpunosti jasno zahtijeva li autonomno djelovanje pojedinaca potpunu kontrolu nad vlastitim karakternim crtama, posebice ako se promjene u osobnosti pojedinca odvijaju bez prisile i manipulacije.²⁴ Time, po analogiji, ni samoodređenje zajednice ne mora zahtijevati samodefiniranje, odnosno kontrolu nad karakteristikama zajednice putem kontrole nad članstvom. Iako će imigranti potencijalno utjecati na vrijednosti, kulturu ili ciljeve zajednice, ako do tih promjena nije došlo izvan ustanovljenih institucija ili političkih mehanizama poput javne rasprave, glasanja, uvjeravanja ili

²³ Van der Vossen se koristi analogijom između autonomije pojedinca i samoodređenja države kako bi kritički ispitao argument iz samoodređenja koji počiva na kontroli nad članstvom. Ne čini se, naime, da pojedinac koji ne uspije "ostvariti svoju sudbinu" (npr. dobiti željeno radno mjesto) zbog izvanjskih razloga (poput kvalitete drugih kandidata), neostvarivanjem željenog ishoda prestaje biti autonoman (van der Vossen 2014: 274). Jednako tako, određena država može usmjeravati svoj razvoj, ali ne može utjecati na svaku okolnost koja može djelovati na njegov ishod. Čini se da je to ne čini manje samoodređujućom.

²⁴ U literaturi o autonomnom djelovanju, utjecaj promjene karaktera na autonomiju nije konkluzivno utvrđen i stoga van der Vossen ističe da ga ne treba uzimati kao polazišnu točku rasprave o imigraciji (2014: 280-281).

slično, slobodno djelovanje zajednice, odnosno njezino samoupravljanje, ne čini se time nužno ograničenim. Osim što može imati neliberalne posljedice, samodefiniranje se ne čini konceptualno ključnim za autonomno djelovanje i samoupravljanje. Osim toga je upitno je li članstvo uopće ključno za definiranje karakteristika zajednice i na što se točno misli kad se te karakteristike ističu, posebice za shvaćanja nositelja samoodređenja kao zajednica određenih institucijskim i političkim vezama, a ne kulturom ili određenim partikularnim karakteristikama.

Ako samoodređenje treba primarno shvatiti na način koji je prepoznat i u međunarodnom pravu, odnosno u kategorijama samoupravljanja, onda je pitanje kontrole nad sastavom članstva dodatni sloj prava na samoodređenje koje je potrebno utemeljiti, a da bi ono moglo povlačiti opće pravo na kontrolu imigracije. Do tada, čini se da pravo na samoodređenje – shvaćeno kao pravo zajednice da slobodno upravlja svojim političkim statusom i odlučuje o vlastitim ekonomskim, kulturnim i društvenim politikama – pitanje kontrole članstva ne povlači nužno, već isključivo u onoj mjeri u kojoj je to bitno za središnji interes koji pravo na samoodređenje štiti, a to je samoupravljanje. U tom smislu javit će se potreba da se dodatno, konceptualno i empirijski, istraže veze između samoupravljanja i promjene članstva preko slobodnijih imigracijskih politika. U kontekstu stvarnog, neidealnog svijeta, nije isključeno kako bi imigracijom potaknute promjene u strukturi stanovništva mogle dovesti do ograničenja uvjeta za ostvarenje samoupravljanja. Ovim pregledom i konceptualnom analizom nastojalo se ukazati na nemogućnost izravnog utemeljenja prava na kontrolu i ograničenje imigracije preko pozivanja na samoodređenje, a što dio zagovornika konvencionalnog pristupa pretpostavlja.

5. Zaključak

U ovom je radu dan prikaz nekih od najpoznatijih argumenata u filozofskoj raspravi o imigraciji koji samoodređenje uzimaju kao temelj prava na ograničenje imigracije. Ovi argumenti najčešće predstavljaju naj snažniji izazov onim pozicijama koje se zalažu za “otvaranje granica” imigrantima jer se pozivaju na međunarodno priznato pravo utemeljeno na važnim individualnim interesima, a koje prihvaćaju i neki od najistaknutijih zagovornika prava na slobodnu imigraciju (Carens 2013: 270-273). U prikazu je naglasak stavljen na različita poimanja prava na samoodređenje u kontekstu njegova nositelja i vrijednosti za članove zajednice – poimanja koja su uglavnom svediva na zaštitu kulture ili

liberalnih prava poput prava vlasništva i slobode udruživanja. Osim problematiziranja navedenih pozicija, upozoreno je i na vezu između prava na samoodređenje i kontrolu sastava članstva s jedne strane i utjecaja na karakteristike zajednice i njezin budući razvoj s druge. U posljednjem dijelu rada razmotrena je specifična interpretacija samoodređenja kao samodefiniranja i otvoreno je pitanje konceptualne veze između kontrole članstva putem ograničavanja imigracije i samoupravljanja, pri čemu se nastojalo pokazati da samoupravljanje ne ovisi nužno o kontroli članstva.

Ovim prikazom obuhvaćena analiza samoodređenja, dakako, ne iscrpljuje svu problematiku vezanu uz argument iz samoodređenja za pravo na kontrolu imigracije. Ostaje vidjeti u kojoj je mjeri plauzibilno promatrati samoodređenje kroz znatno fleksibilnije i promjenjivije članstvo koje proizlazi iz slobodnije imigracije, kao i što bi to moglo značiti za shvaćanje političkog članstva. Osim naznačenih implikacija, ostaje vidjeti i povlači li pravo na samoodređenje pravo na ograničenje imigracije na takav način da se ono promatra kao jedna od politika o kojima samoodređujuća zajednica ima proceduralno pravo odlučivati sama za sebe ili se pak pitanje imigracije treba promatrati u širem kontekstu globalne pravednosti i međunarodnih odnosa. S obzirom na izmicanje autoriteta po pitanju imigracije iz ruku suverenih država, jasno je da uloga i status prava na samoodređenje, pogotovo kod autora koji ističu njegovu vrijednost, ostaju od teorijske važnosti. Čini se da će i filozofska rasprava o ovome pravu i dalje imati veliku važnost, a ovim se radom djelomično nastojalo ukazati na smjer u kojem se ono može dodatno istraživati.

Zahvale

Ovaj je rad rezultat projekata “Dobrobit, pripadnost i društvena pravednost” (UIP-2017-05-3462) i “Razvoj karijere mladih istraživača – izobrazba novih doktora znanosti” (DOK-2018-09-4567) sufinanciranih od strane Hrvatske zaklade za znanost. Zahvaljujem mentoru doc. dr. sc. Nebojši Zeliću na pomoći i vodstvu te dvoje anonimnih recenzenata na izrazito korisnim komentarima i sugestijama.

Literatura

Abizadeh, A. 2002. “Does liberal democracy presuppose a cultural nation? Four arguments”, *The American Political Science Review* 96(3), 495-509.

Altman, A. i Wellman, C. H. 2009. *A Liberal Theory of International Justice* (New York: Oxford University Press).

Angeli, O. 2015. *Cosmopolitanism, Self-Determination and Territory: Justice with*

Borders (Basingstoke, Hampshire: Palgrave MacMillan).

Banting, K. G. i Kymlicka, W. 2015. "The political sources of solidarity in diverse societies", *Robert Schuman Centre for Advanced Studies*, Research Paper No. RSCAS 2015/73, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2670696>

Bader, V. 2005. "The ethics of immigration", *Constellations* 12(3), 331-361. doi: 10.1111/j.1351-0487.2005.00420.x

Barry, B. "Statism and nationalism: A cosmopolitan critique", *Nomos* 41, 12-66.

Blake, M. 2012. "Immigration, association, and antidiscrimination", *Ethics* 122(4), 748-762.

Blake, M. 2013. "Immigration, jurisdiction, and exclusion", *Philosophy & Public Affairs* 41(2), 103-130.

Carens, J. H. 1992. "Migration and morality: A liberal egalitarian perspective", u: B. Barry i R. Goodin (ur.), *Free Movement: Ethical Issues in The Transnational Movement of People and of Money* (London: Harvester Wheatsheaf), 25-47.

Carens, J. H. 2013. *The Ethics of Immigration* (New York: Oxford University Press).

Carens, J. H. 2018. "The limits of collective self-determination", *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 21(6), 774-781. <https://doi.org/10.1080/13698230.2018.1430096>

Fine, S. 2010. "Freedom of association is not the answer", *Ethics* 120(2), 338-56.

Fine, S. 2013. "The ethics of immigration: Self-determination and the right to exclude", *Philosophy Compass* 8(3), 254-268.

Fine, S. 2017. "Immigration and discrimination", u: S. Fine i L. Ypi (ur.), *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership* (Oxford: Oxford University Press), 125-160.

Hidalgo, J. 2014. "Self-determination, immigration restrictions, and the problem of compatriot deportation", *Journal of International Political Theory* 10(3), 261-282.

Kates, M. and Pevnik, R. 2014. "Immigration, jurisdiction and history", *Philosophy & Public Affairs* 42(2), 179-194.

Kymlicka, W. 2003. *Multikulturalno građanstvo: Liberalna teorija manjinskih prava* (Zagreb: Naklada Jesenski i Turk).

Laegaard, S. 2007. "David Miller on immigration policy and nationality", *Journal of Applied Philosophy* 24(3), 283-298.

Laegaard, S. 2013. "Territorial rights, political association, and immigration", *Journal of Moral Philosophy* 10(5), 645-670. <https://doi.org/10.1163/17455243-4681011>

Macklem, P. 2016. "Self-determination in three movements", u: F. R. Tesón (ur.), *The Theory of Self-Determination* (Cambridge: Cambridge University Press), 94-119.

Margalit, A. i Raz, J. 1990. "National self-determination", *The Journal of Philosophy* 87(9), 439-461.

- Miller, D. 2000. *Citizenship and National Identity* (Cambridge: Polity Press).
- Miller, D. 2007. *National Responsibility and Global Justice* (New York: Oxford University Press Inc).
- Miller, D. 2016. *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration* (Cambridge, Mass. / London: Harvard University Press).
- Miller, D. 2020. *Is Self-Determination a Dangerous Illusion?* (Cambridge: Polity Press).
- Moore, M. 2015. *A Political Theory of Territory* (New York: Oxford University Press).
- Nine, C. 2012. *Global Justice and Territory* (Oxford: Oxford University Press).
- Oberman, K. 2017. "Immigration as a human right", u: S. Fine i L. Ypi (ur.), *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership* (Oxford: Oxford University Press), 32-54.
- Ohlin, J. D. 2016. "The right to exist and the right to resist", u: F. R. Tesón (ur.), *The Theory of Self-Determination* (Cambridge: Cambridge University Press), 70-93.
- Perry, S. 1995. "Immigration, justice and culture", u: W. Schwartz (ur.), *Justice in Immigration* (Cambridge: Cambridge University Press), 94-135.
- Rodríguez-Santiago, E. 2016. "The evolution of self-determination of peoples in international law", u: F. R. Tesón (ur.), *The Theory of Self-Determination* (Cambridge: Cambridge University Press), 201-240.
- Seaglow, J. 2005. "The ethics of immigration", *Political Studies Review* 3(3), 317-334.
- Song, S. 2018a. *Immigration and Democracy* (New York: Oxford University Press).
- Song, S. 2018b. "Political theories of migration", *Annual Review of Political Science* 21, 385-402. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-082317-093019>
- Souter, J. 2014. "Towards a theory of asylum as reparation for past injustice", *Political Studies* 62(2), 326-342. doi: 10.1111/1467-9248.12019
- Stilz, A. 2016. "The value of self-determination", *Oxford Studies in Political Philosophy* 2, 98-127.
- Stilz, A. 2019. *Territorial Sovereignty: A Philosophical Exploration* (Oxford: Oxford University Press).
- Ujedinjeni narodi, 1966. *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, https://ljudskaprava.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/pdf/međunarodni/međunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima.pdf [pristupljeno: 26. ožujka 2021.].
- Ujedinjeni narodi, 1966. *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/pdf/međunarodni/međunarodni_pakt_o_gospodarskim_socijalnim_i_kulturnim%20pravima.pdf [pristupljeno: 14. rujna 2020].
- Van der Vossen, B. 2014. "Immigration and self-determination", *Politics, Philosophy & Economics* 14(3), 270-290.

- Van der Vossen, B. 2016. "Self-determination and moral variation", u: F. R. Tesón (ur.), *The Theory of Self-Determination* (Cambridge: Cambridge University Press), 13-31.
- Walzer, M. 1983. *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality* (New York: Basic Books Inc).
- Wellman, C. H. 2008. "Immigration and freedom of association", *Ethics* 119(1), 109-141.
- Wellman, C. H. i Cole, P. 2011. *Debating the Ethics of Immigration: Is There a Right to Exclude?* (New York: Oxford University Press).
- Ypi, L. 2013. "Territorial rights and exclusion", *Philosophy Compass* 8(3), 241-253. doi: <https://doi.org/10.1111/phc3.12018>
- Whelan, A. 1992. "Self-determination and decolonisation: Foundations for future", *Irish Studies in International Affairs* 3(4), 25-51.
- Wilcox, S. 2007. "Immigrant admissions and global relations of harm", *Journal of Social Philosophy*, 38(2), 274-91.
- Wilcox, S. 2009. "The open borders debate on immigration", *Philosophy Compass* 4(1), 1-9. doi: 10.1111/j.1747-9991.2009.00230.x
- Wilcox, S. 2015. "Immigration and borders", u: A. Fiala (ur.), *Bloomsbury Companion to Political Philosophy* (New York: Bloomsbury Press).

